

שמצאו דברים כאלה... טעו ונעו אחריהם ודמו שהם חכמות מפוארות ויש בהם חוקלת גדולה. ולא נתעסקו בלימוד מלחמה... ולפיכך קראו אותם הנביאים ע"ה סכלים ואוילים. וריאים שחק על דברת המקובלים האומרים, שספרי החכמה שהיו בכית ראשון הם בדינו חיוס הזה. ומבאר אותו הדבור: היינו כמו שלא נמצאו אז כן אינם נמצאים עתה.—(אינ ע' ל"ה).

השני לישיר מגוריציאה שרצה להרפים את ספר ארי נוהם ולא עלתה בידו היה העסקן הצבורי, החכם החוקר ר' שלמה ראזענטהאל מפעסט * אשר התחיל להדפיסו, ולקחו ממנו החכם שמואל ליב גאלדענבערג בעל כרם חמר, ונתנו על יד ד"ר יוליוס פירסט וזה האחרון אמנם הוציא את ספר ארי נוהם—אבל בשן ועין. ראזענטהאל מתאונן על שניהם וכתב לשד"ל: "רש"ל גאלדענבערג מטארנאפל אשר חכיר אותו הניא ורימה אותי וצדה את נפשי לקחת בחלקות פיו להוציא מידי ע"י הבטחות דבריו את הספר המשובח ארי נוהם כתב יד אשר העתקתי מכתב יד ישן נושן היה מלא טעיות, וטרחתי ויגעתי להגיהו ולכתבו כהוגן על ידי סופר מהיר, וחברתי אליו שער והקדמה ומפתח לכל פרק ופרק בתכלית הכוונה ורכות הערות ונולספות. ושלחתי לידו—והבטיח אותי לבלתי ישנה דבר מצורתו ותכונתו... ועתה נודע ונגלה שבגר ומעל בי. ונתן הספר במתנה לאיש זר רגזן וכעסן גם רוח ועין גבוהה הוא יוליוס פירשט המחבר מחרש קונקורדאנץ... והוא השחית ספר כתב יד ארי נוהם מצורתו והוסיף עליו הקדמה אין לה שייכות כלל עם הספר, וחיבל מעשה ידי בלי תואר והדר ודברי והוספות. והסב את שמי פלוני אלמוני". (אגרות לשד"ל, קראקא, תר"ם, ע' 56). והצדק עם ש"ר כי באמת קלקל פירשט את הספר. וכן כתב בעל יודע ספר על דבר הפתיחה של ספר ארי נוהם להדיר פירסט: "כל קורא מבין יראה ויקוץ מקרוא העתקה הזאת כי בלשון עלגים יכתוב המחבר".—וכפי הנראה לא היה האיש הנבחר למלאכת ההנהגה מסוגל כלל למלאכה זו, או נתעצל, או מי יודע מה, ותעלה בספר זה קמשונים אין חקר" (ריב"ל).

וכבר מרם נדפס ספר ארי נוהם הכירו וידעו בו כל קוראיו כי הנהו

* נולד בשנת תקכ"ד ונפטר יום ג' ר"ח ניסן תר"ח. איש גדול חית ר' שלמה איש ישר ותמים, טוב ומטיב לכל. תלדותיו כתובים בספר תולדות משפחת ראזענטהאל לחכמים וסופר דברי חיים רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד.

מקל חובלים להמחזיקים בחכמת הקבלה. ורבי משה חיים לוצאטו חבר ספר חוקר ומקובל זה לעכת זה עשה, אם כי אין להם שום שייכות זה לזה. ואינו משיב נגד ספר ארי נזהם אפילו בדבור אחד, בכ"ז יצא הקול על ספר חוקר ומקובל שהוא נגדו. כאשר בוכחו יד המקובל למעלה ויד החוקר למטה. אנחנו קוראים מה שכתב ר"י אלמנצי בענין הזה ותשובת דוד כהנא. (א) "בהיות ר' משה חיים לוצאטו בויניציא בא לידו ספר ארי

נוהם ובקריאתו נעשה בשרו תירודין, כי בו המחבר דובר גבוהה גבוהה וטרף זרוע אף קרקד המקובלים בלתי השאיר להם שריד ופליט, ופחד לא קרהו ורעהו בהרף ככל כחו ועוצם ידו ספרי הקבלה, וישלח חציו ויפיצם להיות למרמס כטיט חוצות תחת כפות רגלי החכמים היודעים להבחין בין טוב לרע. ולכן רמ"ח לוצאטו קצף עד מאד, ואזר כנבר חלציו לצאת לקראת נשק ולתמוך בימינו ובזרוע עזו המקובלים ודעותיהם, וחיבר ויכוח אחד בין החוקר והמקובל אשר בו חשב להרוס ולנתוץ כל בני הארי נזהם, המאמר הזה בא לירי רבני ויניציא וצר להם עד מות בראותם כחור אחד אשר יזיד לדבר דברים אשר לא כן נגד רב אחד בין גדולי הדור, וקמו בחמתם לחפש ולכרוק על מעשי רמ"ח לוצאטו, וכחבו שטנה לכל רבני איטליא ואשכנז וגם לשלחי ירושלים מתרים חאניז על ענין הזה"*) ואש המריכה עלתה עד לשמים (כרם חמד, ח"ג, עמוד 116).

(ב) ר"מ גירונדי הדפיס דברי המקובל באסן שכתב "לפי אשר במדינות הללו נמצא ספר בכתיבת יד, חברו מו"ה יא"ס ס"ן בויניציא קראו שאגת אריה (צ"ל ארי נזהם) והגאון קדוש ה' מורי ורבי

(*) דברי מ"ש גירונדי (כ"ח ב. נ"ו). ואחריו נמשך הח' גרעטץ בספר קורות היהודים (ח"ו. שע"ח). כי עיקר הכעס מרבני ויניציא היה בקנאתם לכבוד המחבר ספר ארי נזהם ואין לכל הדברים האלה יסוד. ולדעתי הדבר הוא להפך כי בעד ספר הוכוח היה לוצאטו נכבד בעיניהם. יען ספר הזהר והקבלה היה יקר אצלם מאד. וז"ל במכתבם להאגוז (תה"ק, ק"פ) "וגם כי אומר כי עכשו אינו רוצה להדפיס אלא ויכוח שעשה בין החוקר והמקובל וכו'. והוא אומר שמנגד לדברי שאגת אריה שעשה חרב ממורינו לא נאכה ולא נשמע אליו ולהבטחותיו ולשבועותיו כי כבר הוחזק כפורץ ונשבע על שקר". ומכאן נראה כי היה הדבר הזה להם לנחת אשר יצא לוצאטו נגד חרב ממורינו להגן על הקבלה רק על זאת חרה אפם מרוע יחבר ספרים רבים בקבלה כמו חזר ותהלים חרשים וזוטא ומלמד לרבים. (דוד כהנא. אבן אפל. חשחר ה').

כהר"ר משה זכות היה קורא קול סכ"ל (?) לפי שכל עצמו להכחיש חכמת האמת ולדבר תועה (?) על כל לומדיה ראשונים ואחרונים מרוח סועה (?) ועליו סומכים כל זדונים (?) טו"ה רמח"ל נ"י בקנאו קנאת ה' חבר ספר בלשון הקודש קראו מאמר הויכוח אשר בדברים נכונים ונאמנים אבד ושבר כל טענות ספר הנזכר כמוץ אשר תדפנו רוח והמקובל אבי עד שר שלום באזילה כתב "קריית תשובותיו (של רמח"ל) על האר"י נ"הם ומצאתי תשובותיו באמת יקרות... ולא ראיתי שתעלה קנאה כזאת כנגד החבור הרע והמר (?) ארי נ"הם שאומר על הזהר שהוא כפד שהוא מלא שקרים ושחכמת האמת כולה שוא ודבר כזב" (כרם חסד ח"ב עמוד 66-54). ובתשובתו האיטלקית קרא את הארי נ"הם ארזר ומשוקק (1) ראה כרם חסד, ח"ג, עמוד 164.

ג. "עצור" במלים לא אוכל כי חרצת משפטך על ספר נ"הם לריי מדינא ז"ל ואמרת כי דבר על חכמת האמת תועה מרוח סועה, ואני קראתי הספר הנפלא שהוא מראשיתו עד חוסו ומצאתי את מחברו דובר בלב טהור ורוח נכון בישוב הדעת כראוי לת"ח כמוהו לעת זקנתו (בן סיח שנים) והדברים יורדים עד חדרי לבב, מי יעמוד נגדם? ומי יסתר יסודות חוקים כאלה? ואתה אמרת עוד כי רמ"ח לוצאטו ז"ל איבד ושבר כל טענותיו כמוץ אשר תדפנו רוח הנח היתה באמת לפלא לו יעלה בידו כן, אך באמת הוא כמעט נמנע ואין רצוני להעסיק פה בענינים האלה ולהגיד מחשבותי עליהם, רק אמרתי להתוכח עמך כאוהב עם אוהבו על אשר מהרת והחלטת כי קראת לאשר בחרת בשם חכמת האמת, ועל כן געלה נפשך בכל המתנגדים לה, והרי זה כמי שאוחז דבר למושכל ראשון ובונה עליו מצודות והמושכל החוא עוד לא נחקר, ואולי ינוע היסוד ויפול הבנין, ואולם אם ספר חוקר ומקובל (אשר ראיתי ג"כ זה שנים) היתה תעודתו לשבר מלמעלה ארי נ"הם הנני אומר בפה מלא כי לא הגיע אל המטרה, ושאגת אריה כסאו כן עתה תחריר כל און, וביותר פלטה עטך דברים הצריכים תקון לדעת, בכחך שעל הספר החוא סומכים כל זדים וכל עושי רשעה—ארי נ"הם יסובב זרון ורשע? על מה? על כי ריב לו עם בעלי סוד אשר כבר לפניו היו מריבים עמם גדולים חקרי לב כמו רבנו סעדיה וחרמכים ז"ל והרומים להם, ובאמת כאשר נודעים כמח